

verzoek om opheldering over deze weigering ging de kerkeraad niet in²⁷). Intussen ontving men in Den Haag nog een brief van een helaas niet bij name genoemde predikant uit Gelderland. Deze wist over Voortman te melden 'behalven dat hij op verscheiden andere plaatsen veele beroertens in de gemeinten heeft verwekt, in de standplaatse van denselven predicant door verscheidene redenen heeft doen blijken dat hij vol is van dweeperijen en geestdrijverij, voorgewende te hebben eene goddelike sendinge met verachtinge der zendinge van ordinare herders en leeraars, roemende van goddelike gezigten, verschijningen en openbaaringen, en wat dies meer is'²⁸).

De berichten over de levensloop van Cornelis Voortman overziende, is het aannemelijk dat hij gedurende zijn verblijf in Rotterdam tussen 1728 en 1741 met Pieter Knabbenhouwer in contact heeft gestaan en in diens conventikel mede een actieve rol heeft gespeeld. De verbreiding van hun ideeën buiten Rotterdam staat duidelijk op het conto van Voortman, die al 'conventikelend' door Zuid-Holland en zelfs Gelderland trok. Zijn precieze actieradius is door het ontbreken van exacte plaatsaanduidingen slechts door moeizaam onderzoek of toevalsvondsten in plaatselijke archieven te achterhalen. De kerkeradsacta van de plaatsen waar men volgens het pamflet de Knabbenhouwers kon vinden (behalve Rotterdam en 's-Gravenhage: Leiden, Gorinchem en Alblisserdam) maken in de onderhavige periode geen melding van normafwijkend of censurabel gedrag van één of meer van hun lidmaten²⁹) zodat we mogen aannemen dat het hier bij incidenten is gebleven en van concentratievorming buiten Rotterdam en 's-Gravenhage nauwelijks sprake is geweest. Dat relativeert ook de beschrijving die de pamflettist van de verspreiding en aanhang van de door hem gewraakte sekte gaf: volgens hem waren de Knabbenhouwers actief in Rotterdam 'en bijnae in alle de steeden van ons gezegende Vaderlandt uit welke ik verneeme dat er veel opschudding en beroerte wegens haare stellinge zijn; de eene die aanneemende als Godtspraak en roemende over een nieuw licht, welke in haar door aanneeminge van de stellingen van die menschen is opgegaen; daer andere van Godts geoeffende kinderen, beyde leeraers en ledemaeten, met veel ijsinge en ontroeringe zien, hoe de eenvoudige verleidt worden'³⁰).

HET DECOR: RONDON ESWIJLER EN VAN DER GROE

Om het verdere geschiedverhaal over de Knabbenhouwers te